

**МІНІСТЕРСТВО ОВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

САВЧУК ОЛЕНА ПЕТРІВНА

УДК 378.14+372+50+37.026 (043.3)

**ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА ОСОБИСТІСНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН
У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ У ВНЗ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Вінниця – 2013

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» Міністерства освіти і науки України, м. Одеса.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Яцій Олександр Михайлович,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
доцент кафедри педагогіки, м. Одеса.

Офіційні опоненти: член-кореспондент НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор
Ярошенко Ольга Григорівна,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, професор кафедри теорії та методики навчання природничо-географічних дисциплін, м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Савченко Наталія Сергіївна,
Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка,
докторант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, м. Кіровоград.

Захист відбудеться «19» червня 2013 року о 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32, корпус № 2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул. Острозького, 32).

Автореферат розіслано «17» травня 2013 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. М. Коломієць

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Актуалізація педагогічної підтримки майбутніх учителів визначається тим, що студент педагогічного навчального закладу через вікові особливості не завжди орієнтований на пізнання себе, оцінку своїх можливостей та здібностей, визначення змісту і шляхів особистісного, професійного та творчого саморозвитку. Подолати об'єктивні та суб'єктивні труднощі саморозвитку особистості студента в навчально-виховному процесі педагогічного університету можливо завдяки підготовленості педагогів до здійснення педагогічної підтримки особистісної самореалізації студента з використанням комплексу педагогічних умов. Виникає проблема підготовки педагогів до здійснення такої підтримки, що передбачає створення педагогічних умов, котрі позитивно впливають на стимулювання особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ.

Проблему педагогічної підтримки дітей та молоді висвітлено в наукових працях Е. Абаєва, А. Адлера, А. Анохіної, О. Асмолова, Є. Бондаревської, А. Волкової, О. Газмана, Н. Загрядської, Н. Крилової, З. Курлянд, І. Лілієнталь, Н. Михайлової, Т. Осипової, Л. Петровської, Т. Солоділової, Г. Сороки, С. Юсфіна, О. Яція та ін.

Процес професійної підготовки і становлення педагога досліджували такі науковці, як В. Бондар, А. Бойко, В. Бутенко, В. Гриньова, Р. Гуревич, О. Джеджула, А. Коломієць, О. Кондрашова, М. Козяр, Н. Ничкало, О. Пехота, Н. Савченко, О. Лавріненко, В. Шахов, О. Шестопалюк, М. Ярмаченко та ін.

Загальнодидактична підготовка вчителя природничих дисциплін стала предметом наукових пошуків А. Алексюка, Ю. Бабанського, В. Гриньової, О. Дубасенюк, В. Заболотного, І. Зязюна, А. Коломієць, Л. Кондрашової, Т. Коростіянець, М. Кузьміної, І. Мороза, О. Перець, П. Підкасистого, М. Скаткіна, Г. Щукіної, О. Ярошенко та ін.

Однак, поза увагою дослідників залишається проблема педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ. Аналіз наукових праць засвідчив брак теоретико-методологічних досліджень і матеріалів з досвіду роботи, в яких би комплексно, системно й усебічно розглядали вищезазначену проблему.

Наявність суперечності між об'єктивними потребами суспільства у фахівцях, здатних кваліфіковано здійснювати педагогічну підтримку особистісної самореалізації майбутніх учителів, з одного боку, і недостатнім рівнем підготовленості – з іншого, зумовила вибір теми дисертаційного дослідження – «Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану реалізації основних положень Національної доктрини розвитку освіти в Україні, тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за темою: «Інтегративні технології формування і розвитку професійних і особистісних якостей фахівців» (РК № 0110U002179).

Тему дисертаційної роботи затверджено на засіданні Вченої ради Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (протокол № 6 від 25 лютого 2010 р.) та узгоджено в Міжвідомчій

раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 2 від 30 березня 2010 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити й апробувати експериментальну модель підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін.

Об’єкт дослідження – професійна діяльність викладачів педагогічних ВНЗ з особистісної самореалізації студентів.

Предмет дослідження – педагогічні умови забезпечення підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ.

Гіпотеза дослідження – педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ буде ефективною, якщо реалізувати експериментальну модель цієї підготовки, яка передбачає впровадження таких педагогічних умов:

- актуалізація настанови викладачів і кураторів на педагогічну підтримку особистісної самореалізації майбутніх учителів;
- методичне забезпечення викладачів і кураторів інструментарієм педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів;
- залучення викладачів і кураторів до творчої взаємодії з майбутніми вчителями природничих дисциплін у навчальній та позанавчальній діяльності.

Завдання дослідження:

1. Уточнити сутність понять «особистісна самореалізація майбутнього вчителя природничих дисциплін», «педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів» та «підготовка і підготовленість викладачів та кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін».

2. Розкрити структуру особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін, схарактеризувати рівні сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін; розробити методику їхньої діагностики.

3. Визначити та схарактеризувати компоненти, критерії, показники, рівні підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін; розробити методику їхньої діагностики.

4. Розробити, науково обґрунтувати й апробувати експериментальну модель та педагогічні умови забезпечення підготовки викладачів та кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ.

Методи дослідження. Для розв’язання поставлених у дослідженні завдань використано комплекс взаємопов’язаних методів:

теоретичні – аналіз, синтез, систематизація, порівняння та моделювання – для опрацювання наукових джерел з проблеми дослідження; узагальнення науково-теоретичних і дослідних даних для побудови моделі та визначення умов забезпечення підготовки педагогів до підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін під час навчання у ВНЗ;

емпіричні – обсерваційні (спостереження); діагностувальні (анкетування, бесіди, опитування, психолого-педагогічне тестування) – для діагностики рівнів

підготовленості кураторів та викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів та рівнів сформованості особистісної самореалізації студентів; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) – щоб визначити стан підготовленості кураторів та викладачів до досліджуваної підтримки і стану сформованості особистісної самореалізації студентів, а також перевірки дієвості моделі підготовки кураторів та викладачів до вищезгаданої підтримки;

математичні – кількісна обробка результатів дослідження з використанням методів статистики.

Дослідження ґрунтується на основних положеннях Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), Національної доктрини розвитку освіти України в ХХІ столітті, Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, інших нормативних документів.

Експериментальна база дослідження. Експериментальне дослідження проводилося на базі природничих факультетів Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» та Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Загалом у дослідженні на різних його етапах брали участь 239 педагогів з досвідом роботи не менше трьох років і 385 студентів I–V курсів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* розроблено експериментальну модель підготовки кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін; обґрунтовано педагогічні умови забезпечення вищезгаданої підготовки (актуалізація настанови кураторів і викладачів на педагогічну підтримку особистісної самореалізації майбутніх учителів; методичне забезпечення викладачів і кураторів інструментарієм педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів; залучення кураторів і викладачів до творчої взаємодії зі студентами в навчальній та позанавчальній діяльності); розкрито структуру особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін, яка складається з мотиваційно-вольового, діяльнісного та рефлексивно-регульовального компонентів, схарактеризовано якісні характеристики рівнів сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін (креативно-особистісний, індивідуально-рольовий, примітивно-виконавчий); визначено компоненти (мотиваційний, змістовий, діяльнісний, рефлексивний), критерії (настановчо-особистісний, когнітивний, технологічний, оцінний) та їхні показники, схарактеризовано рівні (високий, достатній, середній, низький) підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін;

– *уточнено* сутність понять: «особистісна самореалізація майбутнього вчителя природничих дисциплін», «педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів», «підготовка і підготовленість викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін»;

– *подальшого розвитку* набули засоби педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін для кураторів і викладачів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці та впровадженні в навчальний процес вищої школи методики діагностування рівнів

підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів та рівнів сформованості особистісної самореалізації студентів; науково-методичного забезпечення педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів: програми спецкурсу «Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів»; методичних рекомендацій для викладачів і кураторів щодо організації педагогічної підтримки майбутніх учителів природничих дисциплін, методичних рекомендації з підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів ВНЗ, системи тренінгів з педагогічної підтримки студентів та особистісної самореалізації майбутніх учителів, тематики семінарів для кураторів і викладачів ВНЗ з підтримки особистісної самореалізації студентів.

Матеріали й результати дослідження можуть бути використані в процесі підготовки викладачів і кураторів з педагогічних спеціальностей у вищих навчальних педагогічних закладах усіх рівнів акредитації, під час проведення занять у ВНЗ, у системі післядипломної освіти і підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, інститутах післядипломної педагогічної освіти, аспірантами і викладачами для написання наукових статей.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес фізичного факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (акт про впровадження № 06.09-01-2513 від 08 грудня 2011 р.), у практику роботи кураторів та викладачів інституту фізики та математики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 3238 від 22 грудня 2011 р., акт про впровадження № 918 від 23 квітня 2012 р.), біологічного факультету Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (акт про впровадження № 805 від 30 травня 2012 р.), хіміко-біологічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 825-33/03 від 06 липня 2012 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: «Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі» (м. Одеса, 6–7 жовтня 2009 р.), I Міжнародний форум «Современные тенденции в педагогической науке Украины и Израиля: путь к интеграции» (м. Одеса, 11–12 травня 2010 р.), II Міжнародний конгрес «Миссия учителя в современном мире» (м. Одеса, 27–30 вересня 2012 р.), Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Теорія В. І. Вернадського про ноосферу та освіту: проблеми формування фахової компетентності майбутніх соціальних педагогів» (м. Київ, 15 червня 2011р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Wykształcenie i nauka bez granic – 2011» (м. Польща, 07–15 грудня 2011 р.), Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Використання педагогічних технологій у практиці роботи сучасної школи» (м. Переяслав-Хмельницький, 15–17 лютого 2012 р.); на Всеукраїнській дистанційній науково-методичній конференції «Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*ПЛЮС – 2011» (м. Суми, 11 лютого 2011 р.); на регіональних: II Пасхальних просвітницьких читаннях (м. Одеса, 4 травня 2011 р.), III Різдвяних читаннях, присвячених 210-річчю від дня народження свт. Іннокентія Одеського (м. Одеса, 24 січня 2010 р.), IV Різдвяних читаннях (м. Одеса, 15–16 січня 2011 р.); V Різдвяних читаннях (м. Одеса, 14–15 січня 2012 р.), III Пасхальних

просвітницьких читаннях (м. Одеса, 28 квітня 2012 р.), обговорено на засіданнях кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертації висвітлено в 14 публікаціях, 13 з яких – одноосібні: 7 статей опубліковано в провідних наукових фахових виданнях з переліку, затвердженого ВАК України, 3 тез у збірниках матеріалів міжнародних науково-практичних конференцій, 2 методичних рекомендацій, 1 програма спецкурсу. У співавторстві з О.Яцієм підготовлено 1 статтю, особистий внесок дисертантки в якій полягає у визначенні функцій, принципів та засобів педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 254 сторінки, з яких 187 сторінок – основний текст. Робота містить 28 таблиць, 5 рисунків. Список використаних джерел становить 238 найменувань, з них 14 – іноземною мовою. До роботи долучено 11 додатків, що розміщені на 42 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, аргументовано її актуальність і доцільність; визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, сформульовано гіпотезу, вказано методи й експериментальну базу дослідження; розкрито його наукову новизну, теоретичне й практичне значення; зазначено апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **«Теоретичні аспекти педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ»** – здійснено аналіз філософської, психологічної та педагогічної літератури з проблеми дослідження; з'ясовано сутність понять «особистісна самореалізація майбутнього вчителя природничих дисциплін», «педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів», «підготовка і підготовленість викладачів та кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін»; розкрито структуру особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін; визначено компоненти підготовленості кураторів і викладачів до досліджуваної підтримки.

Проблема особистісної самореалізації цікавила багатьох дослідників і науковців. Різні аспекти цього питання розглядалися в працях М. Ватковської, А. Ідінова, Л. Коростильової, І. Краснощок, Л. Кулікової, Л. Лазаревої, Д. Леонтьєва, А. Лісниченка, Г. Нестеренко, В. Орищенко та ін.

Особистісну самореалізацію майбутнього вчителя природничих дисциплін розуміємо як керований процес розвитку його особистісних та професійних рис під час навчання, що передбачає формування в нього самокерованого механізму (потреби, здібності, спрямованість, Я-концепція). Цей процес відбувається під час самостійної і продуктивної діяльності майбутнього вчителя природничих дисциплін і полягає в його постійному прагненні до швидшого досягнення вищих рівнів особистісної самореалізації.

Відповідно до сутності особистісної самореалізації майбутнього вчителя природничих дисциплін, а також аналізу підходів різних авторів, які досліджували цю

проблему, виокремлено її структурні компоненти: мотиваційно-вольовий, діяльнісний та рефлексивно-регулювальний.

Педагогічну підтримку розглядають як превентивну й оперативну допомогу (Т. Анохіна, Г. Коджаспірова та ін.), індивідуальну й особистісну підтримку (Є. Бондаревська, С. Кульневич), педагогічну діяльність (О. Газман та ін.), елемент будь-якої співпраці і взаємодії (Н. Крилова), принцип життя освітньої установи (С. Юсфін), педагогічне явище (З. Малькова, М. Кузьмін, Л. Супрункова), принцип педагогічної діяльності (А. Мудрик, Л. Новікова та ін.), педагогічну умову (І. Курбанова, І. Лесовик, І. Шустова та ін.). Останнім часом з'являються праці, що стосуються питання педагогічної підтримки в різних закладах освіти України (А. Балацінова, І. Бех, О. Галіцян, Т. Дейніченко, І. Карапузова, Н. Колосова, З. Курлянд, А. Малишева, Н. Ничкало, Т. Осипова, Г. Сорока, Н. Черножукова та ін.).

Аналіз різних підходів уможливив висновок, що педагогічна підтримка в освіті останнім часом набуває чинності та актуальності, поступово втілюючись у діяльність освітніх навчально-виховних закладів України. Теорія і практика педагогічної підтримки загалом розробляється на базі шкіл і практично не охоплює сферу вищої освіти, проте теоретичні положення педагогічної підтримки можуть бути підставою для організації педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів ВНЗ.

Робота майбутнього вчителя природничих дисциплін над особистісним та професійним розвитком є складним процесом, що потребує педагогічної підтримки, сприяння та допомоги педагогів. *Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін* – це сукупність створених кураторами та викладачами ВНЗ педагогічних умов, що позитивно впливають на особистісну самореалізацію майбутніх учителів.

Нині актуальною є проблема професійної підготовки педагогів до здійснення педагогічної підтримки студентів. У сучасному розумінні професійна підготовка постає як цілісний процес засвоєння й закріплення психолого-педагогічних, методичних і спеціальних знань, умінь та навичок.

Підготовка викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів – це педагогічний процес формування спеціальних знань, умінь та навичок, норм поведінки і професійних якостей педагогів для здійснення педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів. Результатом такої підготовки педагогів є їхня підготовленість.

Підготовленість кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів – це інтегративна сукупність взаємопов'язаних рис особистості, що передбачають володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками з педагогічної підтримки особистісної самореалізації студента (тактики, прийоми, ситуації, засоби тощо).

Проведена теоретична робота дала змогу визначити компоненти підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів: мотиваційний, змістовий, діяльнісний, рефлексивний.

У другому розділі – **«Експериментальна модель та педагогічні умови забезпечення підготовки кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін»** – визначено критерії, показники й обґрунтовано рівні підготовленості кураторів і викладачів до такої педагогічної підтримки; виокремлено критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів

природничих дисциплін; визначено педагогічні умови та розглянуто авторську модель забезпечення вищезазначеної підготовки.

Аналіз наукових джерел і вивчення практичного досвіду дозволили визначити й обґрунтувати педагогічні умови для забезпечення процесу підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін. До педагогічних умов зараховуємо сукупність таких обставин, що впливають на формування різних компонентів їхньої підготовленості, і урахування яких є важливим для забезпечення ефективності цієї підготовки, а саме: актуалізація настанови кураторів і викладачів на педагогічну підтримку особистісної самореалізації майбутніх учителів; методичне забезпечення викладачів і кураторів інструментарієм педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів; залучення кураторів і викладачів до творчої взаємодії з майбутніми вчителями природничих дисциплін у навчальній та позанавчальній діяльності.

На основі визначення сутності та структурно-компонентного складу підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін було виокремлено критерії підготовленості: настановчо-особистісний; когнітивний; технологічний; оцінний.

Сукупність визначених критеріїв та їхніх показників уможливила виокремлення рівнів підготовленості кураторів і викладачів до підтримки студентів: високий, достатній, середній, низький.

На підставі аналізу наукових доробок Л. Коростильової, І. Краснощок, Л. Кулікової та ін. визначено критерії та показники сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін: спонукальний; проектувальний; оцінно-рефлексивний. Теоретично обґрунтовано три рівні сформованості особистісної самореалізації студентів: примітивно-виконавчий, індивідуально-рольовий та креативно-особистісний.

Визначення структурно-компонентного складу підготовленості викладачів та кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів, рівнів досліджуваної підготовленості та виокремлення педагогічних умов дали змогу розробити модель підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів (рис.1).

Розроблена модель передбачала поєднання таких взаємопов'язаних складових: мети, трьох етапів (активізаційного, змістово-процесуального та результативно-оцінного), педагогічних умов, що впливали на результат підготовленості, засобів реалізації, компонентів підготовленості та її критеріїв й рівнів та кінцевого результату.

У третьому розділі – **«Реалізація експериментальної моделі підготовки кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін»** – розглянуто методику проведення експериментального дослідження та аналіз результатів.

Щоб з'ясувати вихідний рівень підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів та початкового рівня сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін, ми використали методики, підібрані та складені згідно з визначеними компонентами, критеріями та показниками.

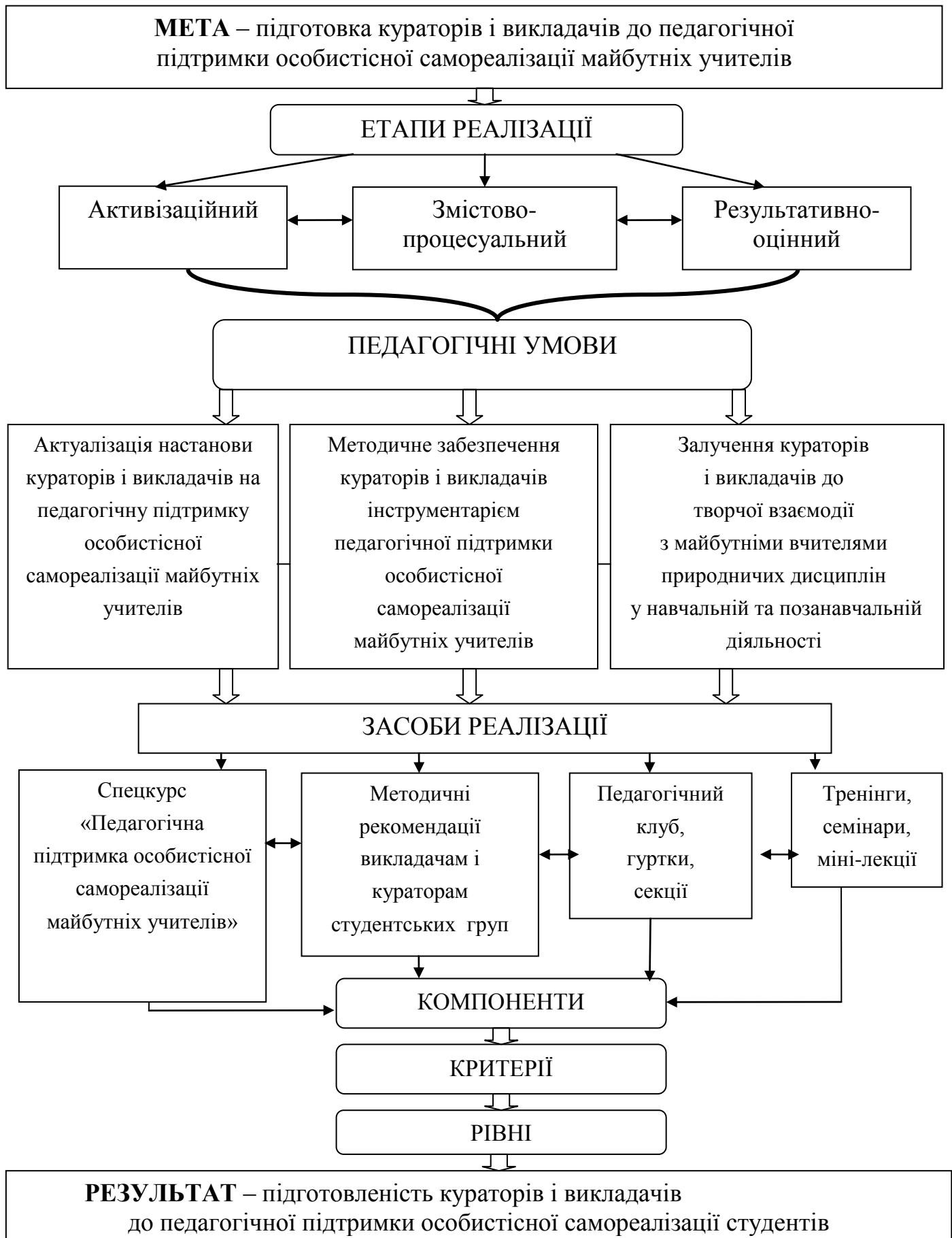

Рис.1. Модель підготовки кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін.

У формувальному експерименті взяли участь 154 викладачі, 85 кураторів і 207 студентів II–IV курсів природничих факультетів. Реалізація експериментальної моделі відбувалася шляхом використання розроблених методичних рекомендацій для кураторів студентських груп, програми спецкурсу «Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів», участі викладачів та кураторів у методичних семінарах, тренінгах, нарадах, позанавчальній діяльності.

Результати констатувального експерименту засвідчили, що більшість педагогів продемонстрували середній (46,4% викладачів і 43,2% кураторів) та достатній (24,7% викладачів і 25,8% кураторів) рівні підготовленості до педагогічної підтримки; на високому рівні було зафіксовано лише 9,5% викладачів і 10% кураторів; на низькому – 19,4% викладачів та 21,0% кураторів (див. табл. 1). Такі показники продемонстрували недостатню підготовленість педагогів ВНЗ до підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін.

Таблиця 1

Результати рівнів підготовленості викладачів і кураторів ЕГ та КГ до педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів (до і після експерименту) (у %)

Рівні підготовленості педагогів	ЕГ		КГ	
	констат. етап	формув. етап	констат. етап	формув. етап
	%	%	%	%
	Викладачі			
Високий	9,5	21,8	9,4	11,6
Достатній	24,7	44,4	24,6	29,5
Середній	46,4	32,7	46,6	44,4
Низький	19,4	1,1	19,4	14,6
Куратори				
Високий	10,0	24,5	10,3	12,2
Достатній	25,8	46,4	26,3	28,1
Середній	43,2	28,1	44,0	43,5
Низький	21,0	1,0	19,4	16,2

Проведена діагностика майбутніх учителів природничих дисциплін за визначеними критеріями особистісної самореалізації дозволила зробити висновок, що в студентів переважають примітивно-виконавчий (51,5%) та індивідуально-рольовий (37,6%) рівні сформованості особистісної самореалізації. Креативно-особистісний рівень виявлено у 10,9% студентів. Результати діагностування засвідчили про те, що майбутні вчителі природничих дисциплін не одержують упродовж навчання у ВНЗ належної педагогічної підтримки особистісної самореалізації від кураторів і викладачів, звідси і нездатність студентів до самостійної, творчої та впевненої особистісної самореалізації.

На *активізаційному етапі* реалізовано першу педагогічну умову, якою передбачено актуалізацію настанови кураторів і викладачів на педагогічну підтримку особистісної самореалізації майбутніх учителів. Актуалізація настанови педагогів

відбувалася під час проведення семінарів, міні-лекцій, тренінгів, нарад, взаємовідвідування занять, взаємоаналізу, проведення виховних годин, на методичних об'єднаннях підвищення кваліфікації викладачів і кураторів, що сприяло розширенню їх уявлень про питання забезпечення майбутніх учителів природничих дисциплін систематичною та цілеспрямованою педагогічною підтримкою студентів у їхньому особистісному й професійному саморозвитку.

Результатами дослідження на активізаційному етапі стали: налаштованість викладачів і кураторів на потребу здійснювати педагогічну підтримку особистісної самореалізації студентів; зосередження уваги на проблемах студентів і бажання допомогти їм; усвідомлення значущості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін для подальшої їхньої професійної діяльності, внутрішня переоцінка особистісних якостей та професійної позиції; налаштованість на стимулювання розвитку студентів.

Актуалізація настанови кураторів і викладачів на педагогічну підтримку особистісної самореалізації майбутніх учителів сприяла реалізації активізаційного етапу й вплинула на мотиваційну та змістову сфери педагогів ЕГ.

На *змістово-процесуальному етапі* реалізовано другу умову – методичне забезпечення викладачів і кураторів інструментарієм педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів. Викладачі та куратори ЕГ були ознайомлені з методичними рекомендаціями «Педагогічна підтримка студентів ВНЗ», програмою спецкурсу «Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів», «Методичними рекомендаціями з підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін».

Методичні рекомендації для кураторів студентських груп містили інформацію про організацію педагогічної підтримки, її сутність, призначення, етапи реалізації та функції.

Програма спецкурсу «Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів» розрахована на один кредит (54 години), з них: лекцій – 18 годин, практичних занять – 18 годин, самостійної роботи – 18 годин. Кількість модулів – 2.

Результатом змістово-процесуального етапу стало становлення позиції педагога, закріплення його професійних, організаційних та діагностичних умінь, прийомів і навичок із застосування педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів, розширення професійної сфери діяльності педагогів.

Методичне забезпечення викладачів і кураторів інструментарієм педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів сприяло реалізації змістово-процесуального етапу й вплинуло на діяльнісну сферу кураторів і викладачів ЕГ

Третій *рефлексивно-оцінний етап* передбачав залучення кураторів та викладачів до творчої взаємодії з майбутніми вчителями природничих дисциплін у навчальній та позанавчальній діяльності, що є третьою педагогічною умовою дослідження. Взаємодія викладачів і кураторів ЕГ полягала у використанні системи різноманітних багатозмістових видів діяльності, спрямованих на особистісний та професійний розвиток майбутнього вчителя природничих дисциплін, контроль за розвитком самокерованого механізму особистості (потреб, здібностей, спрямованості та Я-концепції), розширення суб'єктних функцій та сфер діяльності студентів у навчальній і позанавчальній діяльності.

Засобами творчої взаємодії педагогів із майбутніми вчителями в процесі викладання природничих дисциплін були: лекції як форми розвивального навчання;

аудіовізуальні засоби навчання: відеосюжети з реальної педагогічної практики; відеофільми про природні явища, процеси з демонстрацією різних педагогічних ситуацій; художні і документальні фільми; презентації до окремих тем педагогічних курсів для ілюстрування педагогічних проблем; аудіовізуальна підтримка, що забезпечувала індивідуалізацію процесу навчання, оперативну допомогу під час виникнення труднощів у процесі навчання, формування в студентів комунікативних навиків, культури спілкування, розвиток уміння здобувати інформацію з різних джерел і обробляти її тощо; педагогічна практика; залучення майбутніх учителів, які перебували на індивідуально-рольовому та креативно-особистісному рівнях особистісної самореалізації, до проведення різноманітних науково-практичних конференцій, участі в олімпіадах, науковій роботі. У позанавчальній діяльності засобами виступили: педагогічний клуб; секції педагогічної антропології та краєзнавства; створення студентами електронної бібліотеки; практичні заняття спецкурсу; тренінг особистісної самореалізації студентів; складання «портфоліо»; залучення майбутніх учителів, які перебували на примітивно-виконавчому рівні особистісної самореалізації, до проведення низки культурно-масових, святкових заходів; залучення майбутніх учителів, які перебували на індивідуально-рольовому та креативно-особистісному рівнях, до участі у вокальній студії, у хореографічному, театральному, поетичному, спортивному гуртках.

Залучення кураторів і викладачів до творчої взаємодії з майбутніми вчителями природничих дисциплін у навчальній та позанавчальній діяльності сприяло реалізації рефлексивно-оцінного етапу й вплинуло на рефлексивну сферу кураторів та викладачів ЕГ.

Аналіз одержаних даних уможливив висновок, що цілеспрямована робота з розвитку тих показників підготовленості викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів, які, за даними діагностування, були розвинені недостатньо (на низькому та середньому рівні), сприяла значному покращенню показників в ЕГ порівняно з результатами в КГ (див. табл.1).

На підставі проведеного експериментального дослідження високий і достатній рівні підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів після проведеного формувального експерименту становили у викладачів: ЕГ – 21,8%, КГ – 11,6% (високий рівень), в ЕГ – 44,4%, у КГ – 29,5% (достатній рівень) та в кураторів: – 24,5%, КГ – 12,2% (високий рівень), ЕГ – 46,4%, КГ – 28,1% (достатній рівень), що свідчить про ефективність упровадження розробленої моделі підготовки кураторів та викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів.

Оскільки рівень особистісної самореалізації студентів залежить від підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації, то ми перевіряли рівень сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів наприкінці формувального етапу експерименту. У студентів ЕГ порівняно зі студентами КГ вищезазначений рівень значно зріс. Так, на високому рівні перебувало 19,5% студентів, на середньому – 56,1% студентів, на низькому – 24,4% студентів. У КГ на високому рівні були 12,8% студентів, на середньому – 42,5% студентів, на низькому – 44,7% студентів. Підвищення рівня особистісної самореалізації у майбутніх учителів відбулося внаслідок упровадження розробленої моделі підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін та педагогічних умов.

Отже, підготовленість кураторів та викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін підвищила загальний рівень професійної діяльності педагогів, привернула увагу до проблем студентів і способів їх розв'язання, привела до усвідомлення значущості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін для подальшої їхньої професійної діяльності, викликала потребу викладачів діяти з позиції педагога, який надає підтримку, сприяла творчій взаємодії кураторів і викладачів зі студентами в навчальній та позанавчальній діяльності, підвищила рівень сформованості особистісної самореалізації студентів.

Результати дослідження загалом дозволили підтвердити гіпотезу та уможливили такі **висновки**:

1. Особистісна самореалізація майбутніх учителів природничих дисциплін – це керований процес розвитку їхніх особистісних та професійних рис під час навчання, який передбачає формування в них самокерувального механізму (потреби, здібності, спрямованість, Я-концепція). Цей процес відбувається під час самостійної і продуктивної діяльності особистості та полягає в активному постійному прагненні самої особистості до швидшого досягнення вищих рівнів особистісної самореалізації.

Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів – це сукупність створених кураторами та викладачами ВНЗ педагогічних умов, які позитивно впливають на особистісну самореалізацію майбутніх учителів.

Підготовка викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів – це педагогічний процес формування в педагогів спеціальних знань, умінь, навичок, норм поведінки і професійних ознак для здійснення педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів. Результатом такої підготовки педагогів ВНЗ до цієї діяльності є їхня підготовленість.

Підготовленість кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів – це інтеграція взаємопов'язаних рис особистості, які передбачають володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками з педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів (тактики, прийоми, ситуації, засоби тощо). Важливим для здійснення педагогічної підтримки студентів є наявність таких особистісних ознак педагогів (експресивність, емпатія, комунікабельність, фасилітативність та ін.), що спрямовані на стимулювання і підвищення рівня сформованості особистісної самореалізації студентів, а також уміння усвідомлено використовувати їх під час здійснення педагогічної підтримки.

2. У дослідженні визначено структурні компоненти (мотиваційно-вольовий, діяльнісний, рефлексивно-регулювальний), критерії (спонукальний, проектувальний, оцінно-рефлексивний) та їхні показники, схарактеризовано три рівні сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін (примітивно-виконавчий, індивідуально-рольовий та креативно-особистісний).

3. Критеріями підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін обрано: настановчо-особистісний, когнітивний, технологічний, оцінний). Означені критерії дали змогу виділити чотири рівні підготовленості кураторів та викладачів до досліджуваної підтримки: високий, достатній, середній, низький.

4. Під час дослідно-експериментальної роботи розроблено й апробовано експериментальну модель та педагогічні умови забезпечення підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів

природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ за активізаційним, змістово-процесуальним та результативно-оцінними етапами. Складовими моделі є: мета, етапи, педагогічні умови, засоби реалізації, компоненти, критерії та рівні підготовленості кураторів і викладачів до досліджуваної підтримки, кінцевий результат.

Педагогічними умовами забезпечення підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін визначено: актуалізацію настанови кураторів і викладачів на педагогічну підтримку особистісної самореалізації майбутніх учителів; методичне забезпечення викладачів і кураторів інструментарієм педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів; залучення кураторів і викладачів до творчої взаємодії з майбутніми вчителями природничих дисциплін у навчальній та позанавчальній діяльності. У дослідженні використано такі засоби та методи: тренінги, семінари, спецкурс «Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів», методичні рекомендації кураторам студентських груп «Педагогічна підтримка студентів ВНЗ», «Методичні рекомендації з підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін», педагогічний клуб, гуртки, секції, педагогічна практика.

Результати прикінцевого діагностування рівнів підготовленості викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів засвідчили, що низький рівень підготовленості до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів виявлено лише в 1% викладачів та 1% кураторів, середній – у 33% викладачів та 28% кураторів, а переважно викладачі (66%) та куратори (71%) досягли достатнього та високого рівнів.

Оскільки рівень особистісної самореалізації студентів залежить від підготовленості кураторів та викладачів до цієї підтримки, то ми перевірили рівень сформованості особистісної самореалізації майбутніх учителів наприкінці формульованого етапу експерименту. Зокрема, у студентів ЕГ, які брали участь у дослідженні, значно підвищився вихідний рівень сформованості особистісної самореалізації. На креативно-особистісному рівні особистісної самореалізації стало 19,5% студентів (було 10,9%), на індивідуально-рольовому – 56,1% студентів (було 37,6%), і на примітивно-виконавчому рівні залишилося 24,4% студентів, тоді як до початку проведення формульованого експерименту на цьому рівні перебувало 51,5% студентів.

Для математичної обробки одержаних результатів використано критерій згоди χ^2 , чим підтверджено ефективність запропонованої моделі.

Виконане дослідження, звісно, не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми та не претендує на всебічне розкриття обраної теми. Перспективним є подальше вивчення питань педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів іншими суб'єктами професійної діяльності; встановлення певних зв'язків між компонентами підготовленості педагогів ВНЗ до педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів з компонентами їхньої особистісної самореалізації; розробка педагогічної технології підтримки студентів у процесі ступеневої підготовки та післядипломної освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Савчук О. П. Технологія педагогічної підтримки студентів в освітній системі / О. П. Савчук // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: зб. наук. праць. – [Спец. випуск «Сучасні технології в навчанні і вихованні у вищій школі»]. – Одеса, 2009. – С. 227–231.

2. Савчук О. П. Педагогічна підтримка в освіті: сутність та зміст поняття / О. П. Савчук // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського: зб. наук. праць. [Спец. випуск «Сучасні тенденції в педагогічній науці України та Ізраїлю: шлях до інтеграції»]. – Одеса, 2010. – С. 311–316.

3. Савчук О. П. Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів / О. П. Савчук // Науковий часопис. Серія 16: Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики: зб. наук. пр., відп. ред. Н.В.Гузій. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – С. 154–158.

4. Савчук О. П. Аудіовізуальна підтримка студентів в процесі навчання у ВНЗ : зб. наук. пр. / О. П. Савчук // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2010. – № 3–4. – С. 10–15.

5. Савчук О. П. Особистісна самореалізація майбутніх учителів природничих дисциплін як шлях до професійного розвитку / О. П. Савчук // Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. пр. – Полтава: Полт. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка, 2011. – Вип. 8. – Ч. 2. – С. 235–238.

6. Савчук О. П. Педагогічна підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін: аналіз результатів дослідження / О. П. Савчук // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія : зб. наук. пр.– К., 2011. – Вип. 159. – Ч. 4. – С. 88–93.

7. Савчук О. П. Модель педагогічної підтримки особистісної самореалізації студентів / О. П. Савчук, О. М. Яцій // Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського : зб. наук. пр. – Одеса, 2011. – № 3–4. – С. 256–264.

8. Савчук О. П. Критеріальне забезпечення процесу особистісної самореалізації майбутніх учителів / О. П. Савчук // Науковий часопис. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики : зб. наук. пр., гол.ред Н. В. Гузій. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – Вип. 15 (25). – С. 52–56.

Праці апробаційного характеру

9. Савчук О. П. Інтелектуальні уміння як чинники особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін / О. П. Савчук // Матеріали Всеукраїн. дистанційної науково-метод. конф. з міжнар. участю «Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*ПЛЮС – 2011», 11 лютого 2011 р. – Суми. – Том II. – С. 75–77.

10. Савчук О. П. Самокеруючий механізм особистості як елемент процесу самореалізації / О. П. Савчук // Materiały VII Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji «Wykształcenie i nauka bez granic – 2011». – Volume 18 / Pedagogiczne nauki : Przemysl. Nauka i studia – P. 56–58.

11. Савчук О. П. До проблеми розробки комплексної методики педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін / О. П. Савчук // Матеріали Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. «Використання педагогічних технологій у практиці роботи сучасної школи», 15–17 лютого 2012 р. – Переяслав-Хмельницький, 2012. – С. 37–40.

Праці, які додатково відображають результати дисертації

12. Савчук О. П. Педагогічна підтримка студентів ВНЗ : методичні рекомендації кураторам студентських груп / О. П. Савчук. – Одеса: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2010. – 44 с.

13. Савчук О. П. Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів : програма спецкурсу / О. П. Савчук. – Одеса: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2011. – 62 с.

14. Савчук О. П. Методичні рекомендації з підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін / О. П. Савчук. – Одеса: Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2012. – 85 с.

АНОТАЦІЇ

Савчук О.П. Педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Міністерство освіти і науки України. – Вінниця, 2013.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін під час навчання у ВНЗ.

У дисертації вперше розроблено, науково обґрунтовано та апробовано експериментальну модель та педагогічні умови забезпечення підготовки викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін у процесі навчання у ВНЗ; з'ясовано сутність понять «особистісна самореалізація майбутнього вчителя природничих дисциплін», «педагогічна підтримка особистісної самореалізації майбутніх учителів», «підготовка і підготовленість викладачів і кураторів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін»; розкрито структуру особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін, яка складається з мотиваційно-вольового, діяльнісного, рефлексивно-регульовального компонентів, схарактеризовано рівні її сформованості (креативно-особистісний, індивідуально-рольовий та примітивно-виконавчий); визначено компонентну структуру підготовленості кураторів і викладачів до педагогічної підтримки особистісної самореалізації майбутніх учителів природничих дисциплін (мотиваційний, змістовий, діяльнісний, рефлексивний) та показники рівнів (високий, достатній, середній, низький) досліджуваної підготовленості педагогів.

Ключові слова: педагогічна підтримка, особистісна самореалізація, майбутній учитель природничих дисциплін, підготовка і підготовленість педагогів, викладачі та куратори.

Савчук Е.П. Педагогическая поддержка личностной самореализации будущих учителей естественнонаучных дисциплин в процессе обучения в вузе. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского, Министерство образования и науки Украины. – Винница, 2013.

Диссертация посвящена вопросам теоретического обоснования, разработке педагогических условий и внедрение модели подготовки педагогов к педагогической поддержке личностной самореализации студентов естественствознания. Проанализировано состояние исследуемой проблемы в теории и практике отечественной и зарубежной литературы; уточнена сущность понятий «личностная самореализация будущего учителя естественных дисциплин», «педагогическая поддержка личностной самореализации будущих учителей», «подготовка и подготовленность преподавателей и кураторов к педагогической поддержке личностной самореализации будущих учителей естественных дисциплин».

Под педагогической поддержкой личностной самореализации будущих учителей понимается совокупность педагогических условий, которые положительно влияют на личностную самореализацию будущих учителей и которые создаются кураторами и преподавателями вуза.

Подготовленность кураторов и преподавателей к педагогической поддержке личностной самореализации будущих учителей – это интегративная совокупность взаимосвязанных качеств личности, которые предусматривают владение теоретическими знаниями, практическими умениями и навыками по педагогической поддержке личностной самореализации студента (тактики, приемы, ситуации, средства и др.).

На основании анализа теоретических и психолого-педагогических исследований раскрыта структура личностной самореализации будущего учителя, которая состоит из таких компонентов: мотивационно-волевого, деятельностного, рефлексивно-регулируемого, описаны ее уровни: личностный, индивидуально-ролевой и примитивно-исполнительный.

В процессе исследования были определены компоненты подготовленности педагогов к педагогической поддержке личностной самореализации будущих учителей: мотивационный, содержательный, деятельностный и рефлексивный.

Оценка уровней сформированности осуществлялась по таким критериям установочно-личностный; когнитивный; технологический; оценочный.

В исследовании определены и обоснованы педагогические условия обеспечения подготовки кураторов и преподавателей к поддержке личностной самореализации будущих учителей естественных дисциплин: актуализация установки кураторов и преподавателей на педагогическую поддержку личностной самореализации будущих учителей; методическое обеспечение преподавателей и кураторов инструментарием педагогической поддержки личностной самореализации будущих учителей; привлечение кураторов и преподавателей к творческому взаимодействию с будущими учителями естественных дисциплин в учебной и внеучебной деятельности, экспериментально доказана их эффективность.

В ходе исследовательской работы была разработана модель подготовки преподавателей и кураторов к педагогической поддержке личностной самореализации

будущих учителей естественных дисциплин в процессе учебы в вузе, которая предусматривает реализацию в комплексе определенных педагогических условий, и которая включала три этапа – активизационный, содержательно-процессуальный и результативно оценочный.

На активизационном этапе – преподаватели и кураторы познакомились с историей становления феномена педагогической поддержки, расширяли тезаурус базовых понятий, пополняли знания по осуществлению педагогической поддержки личностной самореализации студентов с помощью: семинаров, совещаний, консультаций, бесед, взаимопосещений занятий, взаимоанализу, воспитательных мероприятий, тренингов.

На втором смыслово-процессуальном этапе – осуществлялось формирование у кураторов и преподавателей практических умений и навыков по педагогической поддержке личностной самореализации студентов путем внедрения разнообразных средств: спецкурса, методических рекомендаций, методики педагогического контроля за стимулированием личностной самореализации студентов.

Третий результативно-оценочный этап – предусматривал применение кураторами и преподавателями полученных знаний, умений и навыков непосредственно в педагогической деятельности, а также во время проведения различных внеаудиторных видов работы (педагогический клуб, кружки, секции, конкурсы, воспитательные мероприятия, экскурсии и т.п.)

Результаты исследования показали эффективность предложенной модели подготовки кураторов и преподавателей к поддержке личностной самореализации будущих учителей естественных дисциплин и положительное влияние педагогических условий на уровни подготовленности педагогов к рассматриваемой поддержке будущих учителей.

Ключевые слова: педагогическая поддержка, личностная самореализация, будущий учитель естественных дисциплин, подготовка и подготовленность педагогов, преподаватели и кураторы.

Savchuk O.P. Pedagogical support of personal self-realization of the future natural sciences teachers in the process of studying at higher educational establishments. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogics on speciality 13.00.04 – “Theory and methods of professional education”. – Vinnytsya State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubyns’kyi. Ministry of Education and Science of Ukraine. – Vinnytsya, 2013.

Thesis is a theoretical and experimental research into the problem of pedagogical support of the future natural sciences teachers’ personal self-realization in the process of studying at higher educational establishments.

There was first developed, scientifically substantiated and tested the experimental model and pedagogical conditions of providing professors and supervising professors with the training for pedagogical support of personal self-realization of the future natural sciences teachers in the process of studying at higher educational establishments; the essences of the following notions were clarified: «personal self-realization of the future natural sciences teacher», «pedagogical support of the future teachers’ personal self-realization» and «professors’ and supervising professors’ training and readiness for pedagogical support of the future natural sciences teachers’ personal self-realization»; there was revealed the structure of personal self-realization of the future natural sciences teachers, which consists of the motivationally-willed, actional, reflexively-regulational components, the levels of its formation were characterized, namely creatively-personal, individually-role and elementary-

executive levels; the component structure of the supervizing professors' and professors' readiness for pedagogical support of the future natural sciences teachers' personal self-realization was defined (motivation, contents, activity, reflection), as well as the levels' characteristics of such professors' readiness (high, satisfactory, medium, low).

Key words: pedagogical support, personal self-realization, future natural sciences teachers, teachers' training and readiness, professors and supervising professors.